స్కెచ్

మామ్మగారి మరణం

నిడదవోలు మాలతి

అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తన పాడుకుంటున్న జానకమ్మ చేతిమీదకి ఆవిర్లు రావడంతో సంగీతం ఆపింది. సదవకాశం కోసం ఎదురు చూస్తూ గుమ్మంలో నిలబడ్డ చిన్నగాడు వేపపుల్లతో ఇత్తడి పళ్ళెం ఠంగ్ మనిపించి, "జంతువులలో అందమైనవి గుఱ్ఱాలు. అలాగునెనె..." అంటున్నాడు. హఠాత్‌గా అయిన శబ్దానికి త్రుళ్ళిపడి జానకమ్మ గంజి వారుస్తున్న అన్నపుగిన్నె అరుగు అంచున అలాగే వదిలేసి వెనుతిరిగింది. విసురుగా, చిన్నగాడు బుద్ధిగా వీధిలోకి జారుకున్నాడు. అరుగు అంచున గాలిలో క్షణంపాటు నిస్సహాయంగా ఊగిసలాడి భూమ్యాకర్షణశక్తికి లోబడింది అన్నంగిన్నె.

"వీళ్ళేంపిల్లలు బాబూ!" విసుక్కుంది జానికమ్మ.

ఇంతలో మళ్ళీ వచ్చాడు చిన్నగాడు ఒక కవరు పట్టుకుని.

వాడిని చూడగానే చితగ్గొట్టి చెట్నీ చేసేసేదే కాని కవరుచూసి చల్లారిపోయింది.

"పోస్టుమాన్ రమ్మంటున్నాడు" అన్నాడు చిన్నగాడు అతి బుద్ధిమంతుడులాగ.

'ఎందుకూ' అంటూనే చెయ్యికడుక్కుని లేచింది.

వాళ్ళకి ఉత్తరాలంటూ ఏఁవీరావు శుభలేఖలు తప్ప. కాని పోస్టుమాన్ రమ్మంటున్నాడంటే ఇది "టెల్లిగ్రాఫు" అన్నమాట. ఈ "టెల్లిగ్రాఫులు" కొంపలు మునిగిపోతూంటేతప్ప రావని తెలుసు జానకమ్మకి. అందుకే సంతకం చేస్తూంటే చెయ్యి వణికింది. పోస్టుమానవుడు దాటి పోయాకగాని అందులో విషయం ఏమిటో వాడిచేత చదివించవల్సిందని తట్టలేదు. పక్కింటి పదిహేనేళ్ళ కుర్రాణ్ణి 'కాస్త' చదివిపెట్టమంది. అతను అచ్చుపుస్తకంలో అక్షరాలుతప్ప చదవలేడు. అతను మాట్లాడేది టెలిగ్రాఫ్ ఇంగ్లీషే అయినా అతనికి టెలిగ్రామ్స్ అర్థంకావు. ఈ సంగతి చెప్పడానికి అతను నామోషీ కూడా పడడు. అసలు అలా వ్రాసినందుకు ఆ పోస్టుక్లర్క్ సిగ్గుపడాలి కాని మధ్య తనకెందుకు? అయినా అడిగిన ఆవిడ పెద్దమనిషి గదానని చదవడానికి పూనుకున్నాడు, "తరుణమ్మ అంటే తరుణమ్మగారు పాస్‌డ్-ఎవే-అంటే పాస్ అయిపోయారు అని—ఏదేనా ఎగ్జామినేషన్‌కి వెళ్ళారేమిటండీ?" అని.

జానకమ్మకి అయోమయంగా ఉంది, "ఆవిడకి ఇప్పుడేం పరీక్షనాయనా! అరవెయ్యేళ్ళొచ్చాక చదువుకోక మన్నుకొట్టుకుంటానా అని! సరిగ్గా చూడు బాబూ."

"బాగుందండీ! నాకామాత్రం తెలీదేమిటి? అయినా అడిగారు కనక చెప్పానుగాని జీతం ఇచ్చి పెట్టుకొన్న గుమాస్తాని కాదు!"

జానికమ్మ తప్పనిసరిగా నమ్మింది. కాని ఏమిటో మళ్ళీ నమ్మాలనిపించడం లేదు. అసలు ఆ పరీక్ష ఏమిటో అడుగుదామంటే వెళ్ళిపోయాడతను. అయినా అంత తలతిరుగుడుగా మాట్లాడే వాడితో మాటేమిటి! విసురుగా జానకమ్మ లోపలికెళ్ళిపోయింది. పని చేసుకొంటోందేకాని మనసంతా మామ్మగారిమీదే ఉంది. ఆవిడ గోదావరీ పుష్కరాలకి మూడు వారాలు ముందుపుట్టిందిట. పుట్టేక ఐదు పుష్కరాలు అయిపోయాయి. అంటే ఐదు పన్నెండ్లు అరవై. మరొక మూడేళ్ళకి మళ్ళీ పుష్కరం ఉంది. అంటే ఇప్పుడావిడకు అరవైతొమ్మిదన్నమాట. ఇప్పుడు పరీక్షఏమిటి? ఒకటే పరీక్ష పాపాల బోటు (లేకపోతే పుణ్యాల బోటు) వేసుకొని వైతరణి దాటడమే!

చలపతిరావు మేష్టారు రాగానే జోళ్ళుఅయినా విప్పకముందే జానకమ్మ టెలిగ్రాం అందిస్తూ—

"మా తరుణమ్మ మామ్మ ఏదో పరీక్ష పాసయిందటండీ." అంది.

"సరే, నాకు అన్నం పెట్టు." అన్నారు చలపతిరావుగారు నిరామయంగా.

జానకమ్మ అంతసుళువుగా కదలలేదు. "ఆ రంగడు సరిగ్గా చెప్పలేదు. ఏం పరీక్షండీ? అయినా

ఇప్పుడు చదువుకొని ఉద్యోగం చేద్దాం అనుకుందేమిటి?"

"ఏమోమరి. నాకేమీ చెప్పలేదు." అన్నారు మేష్టారు వ్యంగ్యంగా.

"అందులో లేదూ?"

"అందులో ఉన్నదీ ఆవిడ పాసయిపోయిందీ అని. అంటే ఈ లోకంలోంచే దాటేసింది."

"హరిహరీ! ఆ మాటలేమిటండీ?"

"అందులో ఉన్నవే."

"మరి ఆ కుర్రాడు అలా చెప్తే."

మేష్టారికి ఆకలి...చిరాకు. పైగా టైంలేదు. "చూడు! నీకు ఎవడిమాట నమ్మాలని ఉంటే వాడిమాట నమ్ము. స్వతంత్ర భారతదేశంలో పుట్టావు గనక ఛాయిస్ నీవంతు. నాకు అన్నం పెట్టేస్తే నీకు ఆలోచించుకోడానికి కావలసినంత టైము. అది ఉభయత్రా శ్రేయస్కరం కూడాను."

జానకమ్మ మేష్టారికి వడ్డించి ఆయన వెళ్ళిపోయిందాకా ఆగలేదు. నిలుచున్నపాటున అర క్షణంలో నిర్ణయానికొచ్చేసింది. మేష్టారిమాటే నమ్మదగ్గదిగా కన్పిస్తోంది.

"మామ్మ మరణించింది." — మరుక్షణంలో కాళ్ళు వణక నారంభించాయి. కొట్టుకుంటున్న గుండెలు ఇంకా వేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి. తిరిగి వచ్చేసరికి చుట్టుపక్కల వారంతా చేరుకొని ఉన్నారు. ఓదారుస్తున్నారు కొందరు. వేదాంతం చెప్తున్నారు కొందరు. "ఏంచేస్తాం." "ఏడ్చి ఏం లాభం" "భూమ్మీద నూకల్లేవు మరి" "పిడుగులాటి మనిషి. ఎలా పోయిందో," "ముందేనా ఉత్తరం వచ్చిందా?"

రావుగారిని చూడగానే ప్రక్కవాళ్ళంతా ప్రక్కలకి తప్పుకున్నారు. జానకమ్మ వంటింటి వేపునడిచింది. స్కూలికి టైమైపోయి పోతుంది మరి. జానకమ్మ ముహంచూసి చలపతిరావుగారు అతికష్టంమీద ముత్యాలురాల్చేరు. "ఏమిటో జానకీ! ఎవరి ఖర్మకి ఎవరుకర్తలూ. పుణ్యాత్మురాలు వెళ్ళిపోయింది ఈపాపిష్టిలోకం చూడకుండా!"

జానకమ్మకి తిరిగి దుఃఖంవచ్చింది. "నన్ను కూతురిలా చూసేది. ఆవిడకన్న పెద్దవాళ్లెంతవి లేరుకనక."

"నిజమే మరి." అన్నారు చలపతిరావుగారు.

జానకమ్మ మాట్లాడలేదుగాని కళ్ళనీళ్ళుమటుకు అలా తుడుచుకుంటోంది.

"అంతా మాయ. మనం నీదీ నాదీ అనే మోహంలోపడిపోయి ఎదుటివాడికోసం దుఃఖిస్తాం రేపు మనమూ అంతే ననుకో. ఒకడబ్బుకోసమో ఒక మనిషికోసమో గిలగిల్లాడతాం." అన్నారు మళ్ళీ. ముందర కాళ్ళకి బంధాలు వేయడమంటే ఏమిటో ఆయనకే తెలుసు!

"బాబు పుట్టినప్పుడు ఆవిడ చేసిన సాయం జన్మలో మరుపురాదు. బతికినన్నాళ్ళు ఒకళ్ళ చేత మాటపడలేదు. ఒకళ్ళని మాటనలేదు."

"ఒక్కొక్కళ్ళు ఒక్కొక్కటి మరువలేరు. నాకేమో ఆనాటి బిల్లులు ఇప్పటికీ మరవలేను."

జానకమ్మ రెండు క్షణాలు ఊరుకొని అంది—"ఇవాళ అక్కడికి వెళ్తాను."

చలపతిరావుగారు ప్రసన్నవదనంతో, "టిక్కెట్టుకి డబ్బులున్నాయా?" అన్నారు.

నిజమే! జానకమ్మ మామ్మగారి మరణంముందు టిక్కెట్టు డబ్బులు, మామ్మబహుమానంగాయిచ్చిన బంగారపు ఉంగరమూ చిరుగడ్డిపోచగా నెంచింది. కాని రైల్వేటిక్కెట్ ముక్క అలావదిలెయ్యదు. ఎటొచ్చీ అమ్మకి చిక్కినమేక——ఉంగరం.

"అలాగని మానుకుంటామేమిటి?" అంది జానకమ్మ నిష్ఠూరంగా.

"వెళ్ళి ఏంచెయ్యాలి చెప్పు. శవానికి దహన సంస్కారాలు అయిపోయుంటాయి. నువ్వు ఓదార్చడానికైనా పిల్లా మేకా పదిమందిలేరు. ఉన్న ఒక్కకూతురూ వయసుమీరినదే. ఇహ ఆవిడను. బతికించడం మనచేతుల్లో ఉందికనకనా?"

"బాగుంది! లోకమేమనుకుంటుంది? ఇంతకీ నారాత." అంది జానకమ్మ నెత్తికొట్టుకుంటూ. ఆమెకి మేష్టార్ని ఇరవైఏళ్ళయి తెలుసు.

"అంతేనేరాత. ఏడ్చి ఏంలాభం? ఏదిశాశ్వతం? వస్తూ టైమవుతోంది."

జానకమ్మకి వళ్ళుమండింది. "మీకాస్కూలూ నాకీవంటిల్లూ శాశ్వతం." అని సణుక్కుంది.

సాయంత్రం బండికి జానకమ్మ బయల్దేరింది చినబాబుని తీసుకొని.

మామ్మగారిదొక పల్లెటూరు. ఆ ఊరుకి సామాన్యులెవరూ సామాన్యపు పనిమీద బయల్దే

రరు. కారణం—జనతా ఎక్స్‌ప్రెస్ దగ్గర్నుంచి కాలినడకదాకా మధ్యలోగల ప్రయాణసౌకర్యాలు అనుభవించనిదే చేరలేని రాజాంతఃపురం ఆ పల్లెటూరు. చినబాబుకి కొంచెం చిరాకువేసింది—ఏరోప్లేన్ కూడా ఎక్కితే సంతృప్తిగా ఉండేది కాని ఆ రూట్ లేదు.

మరణించిన మామ్మగారి ఇల్లు మర్నాడు సాయంత్రం నాలుగున్నరకి చేరిందిజానకమ్మ. తలుపులు బార్లా తీసి ఉన్నాయి. ఇంట్లో ఎవరున్నారు చెప్మా! చంద్రమ్మకి అప్పుడే ఉత్తరం వెళ్ళడం రావడంకూడా అయిపోయిందా! లేక ఊరివాళ్ళే పగలగొట్టేశారేమో? ఆలోచిస్తూ లోపలికి అడుగు పెట్టిన జానకమ్మయొక్క రెండుకళ్ళకీ పెద పొయ్యి మంటపెడుతూన్న మామ్మగారు కనిపించారు. జానకమ్మ నిజంగా రెండు నిముషాలపాటు చచ్చిపోయింది—హాక్‌పిన్ కథలో చెప్పినట్టు. ఇంతలో యథాలాపంగా వెనుతిరిగిన తరుణమ్మ జానకినిచూసి చిరునవ్వు నవ్వుతూ "వచ్చావుటే, ఆలా నిలబడిపోయావేం. అలా ఆ మంచంమీద కూర్చో. మంచినీళ్లు కావాలా?" అంది మామూలుగా ఎక్స్‌ఎట్ చేస్తూన్నట్టు.

జానకమ్మ గ్లాసుడు మంచినీళ్లుతాగి తేరుకొంది.

ఆ రాత్రి జానకమ్మ అంది, "నిక్షేపంలా ఉన్న వాళ్ళకి నిక్షేపంలా ఉన్నవాళ్ళని చూస్తే అదేం పోయేకాలమో! ఆ రామయ్యమామ ఏంచేసేడో చూశావా?"

"అదికాదులేవే. నేనే ఆ టెలిగ్రాం వేయించాను. ఏమిటో కాకులు దెబ్బలాడుకుంటున్నప్పుడు చూస్తే అరిష్టం అన్నారందరూను. ఏదో ఇలాగైనా నిన్ను చూడడం అయిందా మరి. ఆ సంగతికేంలేగాని—అన్నట్టు నీ ఉంగరం ఏదే?"

"గ్రహశాంతి - మామ్మా - హోమం చేయించేను-హోమం..." నూతిలోంచి మాట్లాడింది జానకమ్మ.

ప్రజాసేవకునికి లేఖ

రెండో తరగతి దేశభక్తులు

వెంపా

మిత్రుడా! నా లేఖ అందిన వెంటనే ఆగ్రహోదగ్రుడవై నీవు వ్రాసిన వుత్తరం యిప్పుడిప్పుడే చేరింది. నీవు నాకు వ్యక్తిగత మిత్రుని హోదాలో తొలి లేఖ వ్రాసినమాట వాస్తవమే! అంతమాత్రంచేత నా వుత్తరంలో నీ పేరున నీకే వ్యక్తిగతంగా జవాబు వ్రాయక నీలాంటివారెందరినో సంబోధిస్తూ లేఖ వ్రాయటంలో తప్పేముందో నా మెదడు కందడంలేదు. అయినా దానికింత కోప్పడాలా?

అవునులే, నిందలతోనైనాసరే పత్రికలలో పేరు అచ్చవటం కూడా ప్రచార సాధనమనే భావం మీ యందరిలోనూ జీర్ణించుకున్నట్టిదేగా? అందుకే నీకు గత లేఖలో పేరు కన్పించక మండిపడి వుంటావు. అథవా ఆ లోటు యికపై రానీయనులే, విచారించకు. ప్రజలకోసమని నడుం కట్టుకున్న మీరందరూ ప్రజలేమి కోరుతున్నారో, యేమని ఆడిపోసుకుంటున్నారో తెలుసుకొని అందుకు తగిన విధంగా ప్రవర్తించడానికి బదులు, తిట్టినా పేరు ప్రచారమవుతున్నది సరిగదాయని బండరాళ్ళల్లే మౌనం వహించటం నా కాశ్చర్యంగానే వుంది. దీనినిబట్టి ప్రజారంగంలో మీరందరూ దూకింది—కీర్తి-దానితోపాటు పదవీకాంక్ష యని విస్పష్టమౌతున్నది గదా! జనమంతా ఒక్కుమ్మడిగా మీ పేరెత్తి దుమ్మెత్తిపోస్తున్నా ఈ జనాన్నంతా సంరక్షించే బాధ్యత మా భుజస్కంధాల మీదే వుంది కాబోలు, అందుకే మీ పేరెత్తి తిడుతున్నారని కులుకుతారేగాని అన్యథా తలంచరు. పైపెచ్చు సభలనేర్పాటుచేసి ఆ సభల ప్రజలకు కావలసినన్ని హామీలిస్తుంటారు. అవు

హామీలను ధారపోసే సందర్భంలో మీ